

DREPT INTERNAȚIONAL

CZU 341.231.14

PRINCIPIUL IMUNITĂȚII DE JURISDICȚIE ÎN LUMINA JURISPRUDENȚEI CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI

Alexandra NICA,
șeful Direcției instruire și
cercetare a INJ,
formator INJ, doctorandă

SUMAR

Prezentul articol științific dezvoltă analiza cazuistică a hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului pe marginea aplicării principiului imunității de jurisdicție, fiind trecute în revistă spețele în care magistrații internaționali s-au referit la principiul respectiv, precum și la anumite implicații ale acestuia în cazul diferitor cereri individuale. Au fost reliefate situații în care se pune în balanță imunitatea recunoscută statelor în relații diplomatice, ca exponente ale puterii de stat, și dreptul de acces la justiție al subiecților individuali în teritoriul statelor membre ale Consiliului Europei.

De asemenea, au fost analizate situații în care reclamantii au invocat că ar fi fost victime ale torturii aplicate de către agenții anumitor state din Orientul Apropiat și au pretins compensarea prejudiciului pentru cele suferite, urmare a încălcării drepturilor fundamentale de către statele în care respectivii agenți activau, în fața jurisdicțiilor din Marea Britanie, magistrații coroanei fiind în poziția să se pronunțe asupra imunității de jurisdicție recunoscută acelor state în temeiul Actului cu privire la imunitățile de jurisdicție ale statelor străine din 1978. În final, a fost supusă cercetării științifice imunitatea de executare în cadrul afacerilor dintre un stat și o companie privată în cadrul relațiilor comerciale, precum și imunitatea de jurisdicție a șefului de stat pe terenul cauzei împotriva Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: imunitate de jurisdicție, imunitate de executare, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, jurisprudență, jurisdicție, reclamant, acces la justiție.

Principiul imunității de jurisdicție a statelor, regula juridică fundamentată în sfera aplicabilității principiuului recunoscut al egalității suverane a statelor lumii și

JURISDICTIONAL IMMUNITIES PRINCIPLE IN THE LIGHT OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS CASE-LAW

SUMMARY

The present scientific paper develops a casuistic analysis of the European Court of Human Rights judgments delivered on the application of the jurisdictional immunities principle or its implications, on the ground of individual applications. There are identified cases where the immunity recognized to states in diplomatic relations as exponents of the state power and the right to access to justice of individual subjects under the jurisdiction of the Council of Europe member states were put in balance.

Also, there are analyzed cases in which the applicants invoked that they were subjected to torture by state agents from the Middle East and demanded compensations in front of the British courts for the breach of their fundamental rights by those states. The judges of the Crown were in the situation to settle on the jurisdictional immunity recognized to the state on the ground of the State Immunity Act from 1978.

Finally, the executorial immunity during relations of a state and a private company in commercial relations, as well as jurisdictional immunity of the president in the case against the Republic of Moldova are also subjected to present scientific research.

Key-words: jurisdictional immunities, executorial immunity, the European Court of Human Rights, case-law, jurisdiction, applicant, access to justice.

inadmisibilității amestecului în afacerile interne ale unui stat subiect plenipotențiar al dreptului internațional public, în plin secol XXI și-a găsit o nouă expresie, deși încă neabsolută, oricum suficient de determinată juridic și politic.

Principiul imunității de jurisdicție și-a găsit reflectare nu doar în jurisprudența degajată de forul contenciosului interstatal general (exemplul notoriu fiind afacerea *Imunitățile jurisdicționale ale statului (Germania împotriva Italiei, intervenient Grecia)* [9], anumite implicații ale acestuia au fost analizate și de către magistrații

de la principalul for al contenciosului european, cunoscut ca „Bastionul drepturilor omului în Europa”.

În această optică, prima speță în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului (în continuare CtEDO) s-a pronunțat asupra principiului suspensiv prezentei investigații științifice este *Fogarty împotriva Regatului Unit* [12].

În fapt, la 8 noiembrie 1993, reclamanta (resortisantă irlandeză) a fost angajată în calitate de asistent administrativ la Ambasada Statelor Unite ale Americii din Londra în cadrul Serviciului de informare al radiodifuziunii străine, care este o filială a Agenției Centrale de Informații. Ea a fost eliberată din serviciu în luna februarie 1995. În urma concedierii sale, reclamanta a inițiat o procedură civilă împotriva guvernului Statelor Unite la Tribunalul Industrial din Nordul Londrei, susținând că demiterea sa a fost rezultatul unei discriminări sexuale, contrar Legii privind discriminarea sexuală din 1975. În special, ea a pretins că a fost victimă a hărțuirii sexuale persistente din partea șefului ei și că, în consecință, relațiile de lucru s-au deteriorat. A urmat o rundă de proceduri civile, în cadrul cărora a fost aplicat principiul imunității de jurisdicție al SUA în instanțele din Marea Britanie în temeiul Legii din 1978 privind imunitatea statului.

Nefind de acord cu o asemenea soluție, reclamanta a înaintat o plângere către CtEDO în care a pretins încălcarea art. 6 (dreptul la un proces echitabil) și art. 14 (interzicerea discriminării) din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (în continuare Convenția) [1].

CtEDO a constatat că imunitatea suverană este o noțiune de drept internațional, dezvoltată din principiul *par in parem non habet imperium*, în virtutea căruia un stat nu va fi supus jurisdicției unui alt stat, și a considerat că acordarea imunității suverane unui stat în procedurile civile urmărește scopul legitim de a respecta dreptul internațional, de a promova comitatul și bunele relații între state prin respectarea suveranității unui alt stat. CtEDO a reamintit că Convenția trebuie interpretată în lumina normelor prevăzute în Convenția de la Viena din 23 mai 1969 cu privire la dreptul tratatelor [3] și că art. 31 alin. (3) lit. (c) din acest Tratat indică faptul că trebuie luate în considerare „orice reguli relevante ale dreptului internațional aplicabile în relațiile dintre părți”. Convenția, inclusiv art. 6, nu poate fi interpretată în vid. CtEDO trebuie să țină cont de caracterul special al Convenției ca tratat privind drepturile omului și să ia în considerare și normele relevante ale dreptului internațional. Convenția ar trebui, în măsura posibilului, să fie interpretată în armonie cu celelalte norme de drept internațional din care face parte, inclusiv cu cele privind acordarea imunității de stat.

Astfel, măsurile luate de o parte contractantă, care reflectă normele general recunoscute ale dreptului in-

ternațional public privind imunitatea de stat, nu pot fi, în principiu, considerate ca impunând o restricție disproporționată asupra dreptului de acces la instanță, așa cum este prevăzut de art. 6 § 1 al Convenției. CtEDO a remarcat faptul că procedurile pe care reclamanta dorea să le inițieze nu s-au referit la drepturile contractuale ale unui angajat curent al Ambasadei, ci în legătură cu pretinsa discriminare în procesul de recrutare. Problemele referitoare la recrutarea personalului în misiuni și ambasade pot, prin însăși natura lor, să implice chestiuni sensibile și confidențiale, legate, printre altele, de politica diplomatică și organizatorică a unui stat străin.

În aceste condiții, CtEDO a considerat că, prin acordarea imunității Statelor Unite în prezenta cauză în temeiul dispozițiilor Actului (Legii) din 1978, nu se poate spune că Regatul Unit a depășit marja de apreciere acordată statelor în limitarea accesului unui individ la justiție, astfel nu poate fi constatată o încălcare a art. 6 § 1 din Convenție.

În ceea ce privește art. 14 în coroborare cu art. 6 § 1 din Convenție, CtEDO a afirmat că imunitatea acordată SUA se aplică în raport cu toate litigiile ce țin de angajare, indiferent de obiectul lor și de sex, naționalitate, locul de reședință sau alte atribute ale reclamantei. Prin urmare, nu se poate spune că reclamanta a fost tratată în mod diferit de orice altă persoană care dorea să inițieze o procedură privind ocuparea forței de muncă împotriva unei ambasade sau că restricția privind dreptul său la acces la justiție era discriminatorie. Astfel, magistrații au concluzionat că în această cauză nu a existat o încălcare a art. 14 coroborat cu art. 6 § 1 al Convenției.

O abordare similară a fost dezvoltată de forul european într-o altă hotărâre pronunțată în aceeași zi, speța *Al-Adsani împotriva Regatului Unit* [8], care de asemenea a scos în vizor problematica principiului imunității de jurisdicție. În fapt, în august 1992, reclamantul a inițiat o procedură civilă în Marea Britanie împotriva șeicului Jaber Al-Sabah Al-Saud Al-Sabah și a statului Kuwait, cerând despăgubiri pentru vătămarea sănătății sale fizice și psihice, provocată de tortura suferită în Kuwait în mai 1991 și amenințările la adresa vieții sale și bunăstării după reîntoarcerea sa în Regatul Unit la 17 mai 1991. La 15 decembrie 1992, el a obținut o hotărâre *in absentia* împotriva șeicului.

Instanța i-a permis reclamantului inițierea acțiunii contra persoanelor individuale, dar nu și împotriva statului Kuwait. Reclamantul a înaintat o nouă cerere Curții de Apel, care a fost audiată *ex parte* la 21 ianuarie 1994. Guvernul din Kuwait, după ce a fost înștiințat, a solicitat o ordonanță de anulare a procedurilor. Instanța a constatat că statul Kuwait beneficiază de imunitate de jurisdicție, iar acțiunea împotriva sa trebuie respinsă. Toate acțiunile întreprinse de reclamant mai târziu

s-au soldat cu un rezultat similar, iar încercările sale de a obține despăgubiri de la autoritățile din Kuwait prin canale diplomatice s-au dovedit a fi nereușite.

În cererea sa către instanța europeană reclamantul a pretins că Regatul Unit nu i-a asigurat dreptul garantat de art. 3 (interzicerea torturii) coroborat cu art. 1 (obligația de a respecta drepturile omului) și art. 13 (dreptul la un remediu efectiv) din Convenție.

Din jurisprudența CtEDO reiese că statele trebuie să ia anumite măsuri pentru a se asigura că persoanele aflate în jurisdicția lor nu sunt supuse torturii, tratamentelor sau pedepselor inumane sau degradante. Practica instanței europene a stabilit că art. 13, coroborat cu art. 3 din Convenție, impune statelor obligația de a efectua o investigație amănunțită și eficientă a incidentelor de tortură. CtEDO a hotărât că atunci când o persoană înaintea pretenția că a fost maltrată de către polițiști sau alți agenți ai statului în mod ilegal și cu încălcarea art. 3, această dispoziție, coroborată cu obligația generală a statului, conform art. 1 din Convenție, de a „asigura tuturor celor aflați în jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în Convenție”, impune implicit că ar trebui să existe o anchetă oficială efectivă. Cu toate acestea, în fiecare caz, obligația statului se aplică numai în legătură cu maltratarea presupusă **a fi comisă în jurisdicția sa**.

În cazul dat, reclamantul nu a susținut că presupusa tortură a avut loc în jurisdicția Regatului Unit sau că autoritățile britanice au avut legătură cu incidentul dat. În aceste condiții, nu se poate constata că partea contractantă are datoria să asigure reclamantului o cale civilă de recuperare privind tortura presupusă a fi efectuată de autoritățile din Kuwait. CtEDO a hotărât: cazul dat nu relevă o încălcare a art. 3 din Convenție.

Suplimentar, reclamantul a pretins că i s-a refuzat accesul la o instanță în vederea soluționării cererii sale împotriva statului Kuwait și că aceasta a constituit o încălcare a art. 6 § 1 al Convenției. CtEDO, remarcând în același timp recunoașterea tot mai accentuată a importanței primordiale a interzicerii torturii, nu a considerat, în consecință, că în dreptul internațional există poziția precum că statele nu au privilegiul imunității în ceea ce privește cererile civile pentru despăgubiri pentru presupusa tortură comisă în afara statului for. Actul din 1978, care acordă imunitate statelor în ceea ce privește cererile de vătămare corporală, cu excepția cazului în care prejudiciul a fost cauzat în Regatul Unit, nu este incompatibil cu limitările acceptate în general de către comunitatea națiunilor, ca parte a doctrinei imunității statale. În aceste condiții, aplicarea de către instanțele engleze a dispozițiilor Actului din 1978 pentru a admite cererea Kuwaitului privind imunitatea nu poate fi considerată o limitare nejustificată a accesului reclamantului la o instanță. Astfel, CtEDO nu a constatat nici încălcarea art. 6 § 1 din Convenție.

Pe acest teren, sunt esențiale concluziile forului european privind corelarea dreptului ce rezultă din art. 3 din Convenție în contextul recunoașterii internaționale a interzicerii torturii, privilegiului cutumiar și, mai recent, convențional, al statelor lumii la imunitate în ceea ce privește cererile privind despăgubiri pentru presupusa tortură comisă în afara jurisdicției lor, dar și a practicii aplicării principiului imunității din perspectiva limitării justificate a dreptului la un proces echitabil ce reiese din textul art. 6 al Convenției.

Relevant este faptul că hotărârea în cauză a fost pronunțată cu votul majorității calificate – nouă voturi la opt – în ceea ce privește neîncălcarea art. 6 din Convenție, iar judecătorul Ferrari Bravo, membru al completului de judecată, și-a început opinia disidentă cu exclamația „What a pity!” (Ce regret!), *Curtea omițând ocazia de aur să pronunțe o condamnare clară și puternică a tuturor actelor de tortură*.

Nu putem trece pe neobservate și criticile aduse Curții de la Strasbourg pentru această soluție din partea juriștilor de carieră și doctinarilor, care, în mare parte, au recunoscut că în continuare practica poate fi schimbată navigând la cerințele dreptului internațional tradițional și contemporan [6, p.127].

În a treia hotărâre dată în aceeași zi – 21 noiembrie 2001, în care a fost pus în balanță principiul imunității de jurisdicție și drepturile fundamentale ale individului – *McElhinney împotriva Irlandei* [15], forul european a concluzionat într-o manieră similară asupra neîncălcării Convenției.

Astfel, reclamantul, de profesie ofițer de poliție, la 4 martie 1991, nefiind la serviciu, alături de doi pasageri, într-o mașină privată ce remorca alt vehicul, au trecut din Irlanda de Nord în Irlanda la un punct permanent de control al Regatului Unit din ținutul Derry, când reclamantul a condus accidental mașina lui în bariera de control și, ulterior, a accidentat și un soldat britanic, lovit de automobilul remorcat, care a tras mai multe focuri, prejudiciind autovehicolul principal.

Poliția irlandeză a efectuat o anchetă asupra incidentului, în cursul căreia au fost chestionați 71 de martori. În raportul său, ofițerul de investigație a concluzionat că reclamantul a arătat „un grad regretabil de neglijență”, părăsind scena accidentului la punctul de control. Reclamantul a pretins că se temea pentru viața sa și că a suferit un șoc post-traumatic sever ca urmare a incidentului menționat. La 29 iunie 1993, el a înaintat o acțiune în instanța irlandeză împotriva soldatului individual și a Secretarului Britanic de Stat pentru Irlanda de Nord. El a pretins despăgubiri, inclusiv daune, precum că soldatul l-ar fi atacat pe nedrept.

La 5 noiembrie 1993, avocații guvernului Regatului Unit au răspuns următoarele: „Secretarul de stat pentru Irlanda de Nord nu poartă nicio responsabilitate pentru acțiunile primului pârât, care este soldat în forțele

armate britanice sub autoritatea Secretarului de Stat pentru Apărare în Regatul Unit și, prin urmare, Secretarul de Stat pentru Irlanda de Nord nu este un pârât în mod corespunzător în această procedură. Chiar dacă secretarul de stat era reclamat, el și soldatul susțin că sunt scutiți de jurisdicția instanțelor irlandeze pe baza doctrinei imunității suverane. Dacă clientul dvs. consideră că are o pretenție întemeiată, nimic nu îl împiedică să o înainteze în Irlanda de Nord împotriva organului adecvat”.

Reclamantul a solicitat permisiunea de a-l înlocui pe cel de-al doilea pârât cu Secretarul de Stat pentru Apărare al Regatului Unit. Secretarul de Stat pentru Irlanda de Nord, susținând imunitatea suverană, a solicitat respingerea cererii de chemare în judecată. Instanța a admis cererea Secretarului de Stat, pentru motivul că reclamantul nu avea dreptul de a introduce o acțiune în instanțele irlandeze împotriva unui membru al unui guvern suveran străin.

Reclamantul a atacat, invocând mai multe argumente relevante. În primul rând, a pretins că doctrina imunității suverane nu se aplică cererilor de despăgubire pentru prejudiciul cauzat de delictele care au loc în jurisdicția statului for. În al doilea rând, acesta a susținut că principiul reciprocității ar trebui să se aplice pentru a împiedica instanța irlandeză să acorde imunitate Regatului Unit în circumstanțe în care instanțele britanice, aplicând Legea privind imunitatea statului din 1978, nu ar acorda imunitate Irlandei. În al treilea rând, el a susținut argumentul că, chiar dacă se aplică doctrina privind imunitatea de stat, ar trebui să cedeze în cazul său, deoarece el a pretins o încălcare a dreptului la integritatea corporală, care este protejat constituțional.

Curtea Supremă a pronunțat hotărârea la 15 decembrie 1995, respingând recursul reclamantului. Ținând cont de circumstanțele particulare ale cauzei, reclamantul s-a plâns în fața Curții Europene a Drepturilor Omului că, prin aplicarea doctrinei imunității suverane, instanțele irlandeze i-au negat dreptul la examinarea judecătorească a cererii sale de despăgubire, invocând art. 6 § 1 din Convenție.

Examinând scopul legitim al limitării dreptului de acces la justiție, CtEDO a notat că imunitatea suverană este un principiu al dreptului internațional în virtutea căruia un stat nu va fi supus jurisdicției unui alt stat. CtEDO a considerat că acordarea imunității suverane unui stat în procedurile civile urmărește scopul legitim de a respecta dreptul internațional și că măsurile luate de un stat parte, care reflectă normele general recunoscute ale dreptului internațional public privind imunitatea statală, nu pot fi, în principiu, considerate ca impunând o restricție disproporționată asupra dreptului de acces la instanță, astfel cum este prevăzut de art. 6 § 1 al Convenției.

Mai mult, CtEDO a notat că, în circumstanțele din prezenta cauză, reclamantul ar fi putut introduce o acțiune în Irlanda de Nord împotriva Secretarului de Stat pentru Apărare al Regatului Unit și a observat, de asemenea, că, în corespondența inițială dintre consilierii reclamantului și reprezentanții Regatului Unit în cadrul procedurii interne (irlandeze) reprezentanții guvernului au declarat că nu există nicio piedică pentru o acțiune în Irlanda de Nord, iar avocații reclamantului au răspuns că preferă să inițieze acțiunea în Irlanda. Aceștia nu au făcut referire la vreo procedură sau alt obstacol care nu permite înaintarea unei acțiuni în Irlanda de Nord. În aceste condiții, nu se poate conchide că deciziile instanțelor irlandeze, care susțin cererea de imunitate a Regatului Unit, depășesc marja de apreciere acordată statelor în ceea ce privește limitarea dreptului unui particular la acces în instanță. Prin urmare, în acest caz nu a fost încălcat art. 6 § 1 din Convenție.

Prezenta speță este interesantă nu doar din perspectiva aplicării principiului imunității de jurisdicție, dar și a soluției pronunțate de instanțele irlandeze, având în vedere relațiile oficiale tensionate între Londra și Dublin din cauza zonei disputate a Irlandei de Nord. Semnificativ este faptul că, în pofida aspectelor politice problematice, principiul imunității de jurisdicție a fost aplicat la caz în privința coroanei britanice.

În speța *Kalogeropoulou și alții împotriva Greciei și Germaniei* [14], care a fost predecesoara cauzei menționate supra în fața CIJ Germania împotriva Italiei și s-a referit la solicitarea despăgubirii pentru acțiunile naziștilor în fața Tribunalului grecesc din Livadia, magistrații CtEDO s-au pronunțat asupra plângerii pe terenul art. 6 § 1 și art. 1 din Protocolul 1 la Convenția Europeană privind refuzul de a executa hotărârea respectivei instanțe grecești prin aplicarea sechestrului pe anumite bunuri din Grecia care aparțin Germaniei și au conchis că plângerea este inadmisibilă.

Pe terenul dreptului la un proces echitabil, forul contenciosului european a specificat că aplicarea principiului imunității suverane a fost conformă Convenției și nu a fost disproporțională. Or, Convenția ar trebui interpretată în armonie cu celelalte norme de drept internațional din care face parte, inclusiv cele referitoare la acordarea imunității de stat. Mai mult, deși instanțele elene au obligat statul german să plătească reclamanților despăgubiri, faptul acesta nu obliga statul elen să se asigure că reclamanții își pot recupera datoria prin intermediul procedurii de executare în Grecia.

În ceea ce privește proporționalitatea ingerinței în dreptul la respectarea bunurilor reclamanților, magistrații europeni au subliniat că guvernul elen nu ar putea fi obligat să suprascrie principiul imunității statului împotriva voinței ultimului și să compromită bunele lor relații internaționale pentru a permite reclamanților să execute o hotărâre judecătorească pronunțată la

sfârșitul procedurilor civile. De asemenea, ei trebuie să fi știut că, fără acordul prealabil al ministrului justiției, cererea lor nu avea sorți de izbândă, conform legislației în vigoare. Prin urmare, situația nu a putut întemeia în mod rezonabil încrederea legitimă din partea lor de a-și putea recupera datoria. În sfârșit, reclamantii nu și-au pierdut datoria din partea Germaniei, ei ar putea să o revendice mai târziu, într-un moment mai potrivit sau într-o altă țară, cum ar fi Germania.

Referitor la capătul de cerere împotriva Germaniei, completul juridicțional a concluzionat că, având în vedere refuzul ministrului elen de a executa hotărârea judecătorească, responsabilitatea statutului german nu poate fi angajată.

În cauza ulterioară de referință *Cudak împotriva Lituaniei* [11], Marea Cameră a Curții de la Strasbourg a conchis asupra încălcării drepturilor garantate de Convenție, în pofida invocării principiului imunității de jurisdicție a unui stat. De fapt, la 1 noiembrie 1997, reclamanta Cudak a fost angajată de către Ambasada Republicii Polone la Vilnius, în funcția de secretar și operator.

În 1999, reclamanta a depus o plângere către Ombudsmanul pentru egalitate, invocând hărțuirea sexuală de către unul dintre colegii săi de sex masculin, membru al corpului diplomatic al ambasadei. În urma unei anchete, Ombudsmanul a raportat că reclamanta a fost într-adevăr victimă a hărțuirii sexuale. Ulterior, reclamanta a fost concediată.

Dânsa a introdus o acțiune civilă, solicitând despăgubiri pentru concediere ilegală, nepretinzând însă reintegrarea în serviciu. Ministrul polonez al afacerilor externe a emis o notă verbală privind imunitatea de jurisdicție în fața instanțelor lituaniene. La 2 august 2000, Judecătoria Regională din Vilnius a încetat procedura, declarând lipsa de competență jurisdicțională. La 14 septembrie 2000, Curtea de Apel a menținut soluția dată în prima instanță. Decizia finală a fost luată de Curtea Supremă la 25 iunie 2001, care, prin prisma principiilor generale ale dreptului internațional, în special a Convenției europene privind imunitatea statelor din 16 mai 1972 [2], a constatat lipsa de jurisdicție.

În fața Curții Europene a Drepturilor Omului, reclamanta a susținut că, prin satisfacerea poziției guvernului polonez, instanțele lituaniene au lipsit-o de dreptul de acces la o instanță, în sensul art. 6 din Convenție.

Dezvoltând raționamentul în speță, CtEDO a observat în special că reclamanta era un operator la ambasada poloneză, ale cărei principale atribuții se refereau la înregistrarea convorbirilor telefonice internaționale, scrierea, expedierea și primirea faxurilor, copierea documentelor, furnizarea de informații și asistarea organizării anumitor evenimente. Nici Curtea Supremă lituaniană, nici guvernul respondent nu au demonstrat că aceste îndatoriri ar putea fi legate în mod obiectiv

de interesele suverane ale guvernului polonez. În timp ce graficul din contractul de muncă prevedea că reclamanta ar fi putut fi însărcinată să facă alte lucrări la cererea șefului misiunii, nu rezulta din dosarul cauzei - și nici guvernul nu a furnizat detalii în acest sens - că ea a îndeplinit efectiv vreo funcție legată de exercitarea suveranității de către statul polonez.

În ceea ce privește aspectul dacă îndatoririle în cauză aveau importanță pentru interesele de securitate ale Poloniei, simpla afirmație potrivit căreia reclamanta ar fi putut avea acces la anumite documente sau că ar fi putut intercepta conversații telefonice confidențiale în cursul muncii sale nu este suficientă pentru a considera astfel. În acest sens, nu trebuie neglijat faptul că demiterea reclamantei și procedurile ulterioare au provenit inițial din acte de hărțuire sexuală, care au fost stabilite de Ombudsmanul lituanian pentru egalitate, căruia reclamanta i-a adresat o plângere. Asemenea acte cu greu pot fi considerate ca subminând interesele de securitate ale Poloniei.

Marea Cameră a Curții a concluzionat că, prin susținerea în prezenta cauză a unei obiecții bazate pe imunitatea statului și prin respingerea competenței de a examina cererea reclamantei, instanțele lituaniene, prin faptul că nu au găsit o relație rezonabilă de proporționalitate, și-au depășit marja de apreciere și, astfel, au afectat însăși esența dreptului de acces la o instanță al reclamantei, încălcând art. 6 § 1 din Convenție.

Prezenta cauză este inedită în sensul în care magistrații europeni au analizat în detaliu modul în care atribuțiile funcționale ale unui angajat al Ambasadei unui stat într-un alt stat poate afecta și avea eventuale implicații asupra imunității de jurisdicție a statului reprezentat, iar în situația în care suntem în prezența atribuțiilor mai degrabă tehnice sau operaționale care nu interferează în nici un mod cu interesele respectivului stat principiul imunității de jurisdicție nu este aplicabil.

O situație interesantă prezintă o altă cauză relativ recentă a Curții de la Strasbourg, *Sabeh El Leil împotriva Franței* [18]. În fapt, în temeiul unui contract pe durată nedeterminată din 25 august 1980, reclamantul a fost numit de către statul Kuwait ca contabil în ambasada Kuwaitului din Paris. Ulterior, contractul reclamantului a fost reziliat din motive economice.

Nefiind de acord cu motivele pentru reziliere, reclamantul a introdus o acțiune în cadrul instanței de la Paris (conseil de prud' hommes), iar în urma unei runde de proceduri, instanțele au concluzionat că Sabeh El Leil, având în vedere nivelul său de răspundere și natura sarcinilor sale în ansamblul său, nu a efectuat simple acte de conduită, ci a beneficiat de o anumită autonomie, ceea ce înseamnă că și-a desfășurat activitatea în interesul serviciului diplomatic public. Astfel, el a participat la acte de autoritate guvernamentală a

statului Kuweit prin reprezentarea sa diplomatică în Franța. Pretențiile sale împotriva statului Kuweit sunt astfel inadmisibile în virtutea principiului imunității juridiciale a statelor străine.

În fața forului de la Strasbourg, reclamantul, bazându-se pe art. 6 § 1 al Convenției, a pretins că a fost lipsit de dreptul său de acces la o instanță din cauza imunității juridiciale invocate de angajator și susținută de instanțele naționale.

Formulând raționamentul final, Marea Cameră a Curții a reiterat principiile generale degajate în jurisprudența de referință, în particular: CtEDO trebuie să aibă în vedere caracterul special al Convenției ca tratat privind drepturile omului și trebuie să ia în considerare, de asemenea, normele relevante ale dreptului internațional, inclusiv cele referitoare la acordarea imunității statale. Astfel, măsurile adoptate de o înaltă parte contractantă, care reflectă normele general recunoscute ale dreptului internațional public privind imunitatea statală, nu pot fi, în principiu, considerate ca impunând o restricție disproporționată asupra dreptului de acces la instanță, cum este prevăzut la art. 6 § 1 al Convenției, deoarece dreptul incident reprezintă o parte inerentă a garanției procesului echitabil prevăzut în articolul respectiv, iar unele restricții privind accesul trebuie de asemenea considerate drept inerente, exemplu fiind limitele acceptate în general de comunitatea națiunilor, ca parte a regulii imunității statului.

Cu referire la circumstanțele speței deduse judecării, Marea Cameră a Curții Europene a observat că reclamantul, care a fost recrutat în 1980 de Ambasada din Kuweit, și-a îndeplinit funcțiile de contabil, apoi contabil-șef, până la concedierea sa în 2000, din motive economice. Nici instanțele naționale, nici guvernul nu au arătat că aceste sarcini ar putea fi fost obiectiv legate de interesele suverane ale statului Kuweit.

În concluzie, prin susținerea în prezenta cauză a unei obiecții bazate pe imunitatea statului și respingerea cererii reclamantului, fără a da motive relevante și suficiente și fără a ține seama dispozițiilor aplicabile ale dreptului internațional, instanțele franceze nu au păstrat o relație rezonabilă de proporționalitate între interesele concurente implicate și, astfel, au afectat esența dreptului de acces la instanță a reclamantului, încălcând art. 6 § 1 din Convenție.

Într-o cauză de referință mai recentă *Jones și alții împotriva Regatului Unit* [13], magistrații europeni au concluzionat că aplicarea principiului imunității de jurisdicție în privința oficialului Riyadh nu afectează dreptul la un proces echitabil în aspectul accesului la justiție. În esență, pentru a decide astfel, forul european a analizat cazuistica diferitor instanțe naționale care s-au pronunțat asupra aplicabilității respectivului principiu (SUA, Canada, Italia, Grecia, Franța etc.), dar și a altor curți internaționale (Curtea Internațională de

Justiție, Tribunalul Internațional Penal pentru fosta Iugoslavia), trecând în revistă degajările jurisprudențiale actuale.

Dezvoltând concluziile din speță, instanța europeană a reiterat că în cazurile în care aplicarea principiului imunității juridiciale a statului limitează exercitarea dreptului de acces la o instanță, Curtea trebuie, prin urmare, să verifice dacă circumstanțele cauzei justifică o astfel de restricție.

În ceea ce privește proporționalitatea restricției, necesitatea de a interpreta Convenția, pe cât posibil, în armonie cu alte norme de drept internațional din care face parte, inclusiv cele privind acordarea imunității de stat, a dispus Curții să concluzioneze că măsurile adoptate de un stat care reflectă normele general recunoscute ale dreptului internațional public privind imunitatea statală nu pot fi în principiu considerate ca impunând o restricție disproporționată asupra dreptului de acces la o instanță, așa cum este prevăzut de art. 6 § 1 al Convenției.

Plângerea reclamantului Jones privind respingerea acțiunii sale împotriva Arabiei Saudite este material identică cu cauza *Al-Adsani împotriva Regatului Unit*. După cum a constatat CtEDO în cazul *Al-Adsani*, acordarea imunității a urmărit scopul legitim al respectării dreptului internațional, promovând bunele relații între state prin respectarea suveranității unui alt stat. Restricția a fost compatibilă cu art. 6 § 1 al Convenției, deoarece reflecta regulile general recunoscute ale dreptului internațional public privind imunitatea statului în acel moment.

În asemenea condiții, Curtea a recurs să examineze dacă la momentul deciziei Camerei Lorzilor din 2006, în cazul reclamantilor, a existat o evoluție a standardelor internaționale acceptate în ceea ce privește existența unei excepții de tortură față de doctrina imunității de stat de la pronunțarea unei hotărâri anterioare în cauza *Al-Adsani*, care să justifice concluzia că acordarea imunității în acest caz nu reflectă normele general recunoscute ale dreptului internațional public privind imunitatea statului.

În opinia Curții, hotărârea recentă a CIJ *Germania împotriva Italiei* - care trebuie considerată ca fiind pertinentă în ceea ce privește conținutul dreptului internațional cutumiar - stabilește în mod clar că, până în februarie 2012, nu s-a cristalizat nicio excepție *jus cogens*. Aplicarea de către instanțele engleze a dispozițiilor Actului din 1978, satisfăcând cererea de imunitate a Regatului Arabiei Saudite în 2006, nu poate fi considerată ca reprezentând o restricție nejustificată privind accesul reclamantului la o instanță. Rezultă că nu a avut loc nicio încălcare a art. 6 § 1 al Convenției în ceea ce privește respingerea plângerii reclamantului Jones împotriva Regatului Arabiei Saudite.

De asemenea, toți cei patru reclamânți s-au plâns

că nu au putut să inițieze procese civile pentru tortură împotriva oficialilor de stat saudiți. Curtea a notat: în cazul de față este clar că Camera Lorzilor a examinat pe deplin toate argumentele relevante privind existența unei posibile excepții de la imunitatea generală a statului în ceea ce privește pretențiile civile pentru aplicarea torturii. Într-o hotărâre îndelungată și cuprinzătoare, aceasta a ajuns la concluzia că dreptul internațional cutumiar nu a admis nicio excepție (în ceea ce privește tortura) de la norma generală privind imunitatea *ratione materiae* a funcționarilor de stat în domeniul creanțelor civile, în care însuși statul se bucură de imunitate. Constatările Camerei Lorzilor nu au fost nici vădit eronate, nici arbitrare, ci s-au bazat pe referiri ample la materialele de drept internațional și pe luarea în considerare a argumentelor juridice ale reclamantilor și a hotărârii Curții de Apel, care a decis în favoarea reclamantilor. În aceste condiții, Curtea este convinsă că acordarea imunității funcționarilor de stat în acest caz reflectă normele general recunoscute ale dreptului internațional public. Aplicarea dispozițiilor Actului din 1978 prin acordarea imunității funcționarilor de stat în cauzele civile nu a reprezentat o restricție nejustificată a accesului la instanță a reclamantilor. În consecință, art. 6 § 1 al Convenției nu a fost încălcat nici în acest caz.

Un an mai târziu, în decizia sa dată în cauza *NML Capital Ltd împotriva Franței* [17], CtEDO a declarat în unanimitate că cererea este inadmisibilă. Speța se referea la încercările unui creditor al Republicii Argentina, statul care a dat faliment pe obligațiile sale oficiale în 2001, să obțină rambursarea împrumutului prin faptul că dețineau active din Argentina confiscate în Franța. Aplicând principiul imunității în materie de executare, instanțele franceze au refuzat să admită cererea societății solicitante. În fața forului de la Strasbourg, societatea reclamantă a invocat încălcarea art. 6 din Convenție și a art. 1 al Protocolului 1 la aceeași Convenție, pretinzând că, prin aplicarea principiului imunității în materie de executare, a fost lipsită într-un mod inadmisibil de acces la instanță, precum și i s-a adus atingere proprietății sale prin imposibilitatea de a obține achitarea datoriilor.

Magistrații europeni au reiterat faptul că o cerere ar putea fi depusă numai după ce au fost epuizate toate căile de atac interne conform art. 35 § 1 al Convenției. Cu toate că societatea reclamantă într-adevăr a epuizat toate căile de atac pe care le are la dispoziția instanțelor ordinare, aceasta ar putea încă să aducă o acțiune de angajare a răspunderii statului în fața instanțelor administrative. Astfel, Curtea a constatat că Consiliul de Stat a recunoscut, în cazuri similare, posibilitatea angajării responsabilității unui stat pe motiv că a existat o încălcare a egalității în raport cu povara publică, în cazul în care imunitatea în ceea ce privește executarea

a provocat prejudicii grave și pierderi speciale în detrimentul reclamantului.

În concluzie, Curtea Europeană de la Strasbourg a respins cererea ca fiind inadmisibilă pe criteriul neepuizării căilor de atac interne.

Este interesantă această abordare. Or, într-o speță contra Republicii Moldova, soluționată cu șase luni mai devreme de *NML Capital Ltd*, care a vizat recurgerea de către reclamant la calea de atac apelul, consacrat la acea dată prin lege, pentru cauzele civile (contencios administrativ) în care persoana nu a fost parte în proces, însă drepturilor și intereselor sale legitime prin cauzele respective li s-a adus atingere directă – *Cornea împotriva Republicii Moldova* [10] – CtEDO a enunțat expres că nu este necesar ca o persoană să încerce mai multe decât o cale de recurs din cele disponibile. Prin urmare, întrucât reclamantul a încercat să utilizeze calea de recurs prevăzută de articolul 360 din Codul de procedură civilă, el nu era obligat să exploreze alte căi [7, p. 138]. Astfel, CtEDO a respins obiecția Guvernului privind neepuizarea căilor de recurs interne și a conchis că a avut loc încălcarea dreptului reclamantului de acces la un tribunal garantat de art. 6 § 1 din Convenție.

Precum vedem, în speța referitoare la aplicarea imunității în materie de executare, Curtea de la Strasbourg a considerat că nerecurgerea de către societatea reclamantă la mijloacele alternative de contestare (nu de recurs) în materie administrativă a constituit nesatisfacerea criteriului obligatoriu de epuizare a căilor de recurs interne.

În cauza ulterioară *Naku împotriva Lituaniei și Suediei* [16] CtEDO a constatat încălcarea art. 6 din Convenție prin aplicarea principiului imunității de jurisdicție de către statul lituanian. Circumstanțele se referă la pretinsa concediere ilegală a reclamantei de la Ambasadă suedeză din Vilnius, ea îndeplinind funcții de recepționistă și traducător, iar ulterior fiind promovată în funcția de Ofițer pentru cultură, informare și presă. În fața forului de la Strasbourg, bazându-se pe art. 6 § 1 al Convenției, reclamanta a pretins că a fost lipsită de dreptul de acces la o instanță din cauza imunității jurisdicționale invocate de angajator și susținută de instanțele lituaniene.

În ceea ce privește plângerea împotriva Suediei, CtEDO a conchis că aceasta este incompatibilă *ratione personae* cu prevederile Convenției în sensul art. 35 § 3 și trebuie respinsă în conformitate cu art. 35 § 4.

Ceea ce ține de plângerea împotriva Lituaniei, CtEDO a constatat că instanțele lituaniene au încălcat dreptul reclamantei la justiție, constatând că orice persoană care a lucrat într-o reprezentanță diplomatică a unui stat străin, inclusiv personalul administrativ, tehnic și de serviciu, prin simplul fapt al angajării contribuie la îndeplinirea obiectivelor suverane ale statului reprezentat, susținând obiecția întemeiată pe imuni-

tatea statului și respingând cererea reclamantei, fără a motiva relevant și suficient că reclamanta ar fi îndeplinit atribuții specifice în exercitarea autorității guvernamentale.

Concluzionând astfel, CtEDO a ținut cont de jurisprudența anterioară degajată în cauzele *Cudak, Fogarty și Sabeh El Leil* și a subliniat faptul că reclamanta nu a fost nici resortisantă suedeză și nici agent diplomatic ori consular al Suediei. Prin urmare, ea nu cădea sub incidența art. 2 din Convenția ONU cu privire la imunitățile de jurisdicție ale statelor și ale bunurilor acestora, adoptată la New York la 2 decembrie 2004 [4], invocat de instanțele naționale. Mai mult, forul european a enunțat că, în special, domeniul de aplicare a sarcinilor efective ale reclamantei ar fi trebuit examinat în fond de către instanțele lituaniene pentru a răspunde la întrebarea dacă aceasta a îndeplinit anumite funcții în exercitarea atribuțiilor legate de autoritate guvernamentală.

Anumite aspecte ale imunității jurisdicționale, în special cele legate de imunitatea șefilor de state, au fost abordate în speța relativ recentă *Urecheanu și Pavlicenco împotriva Republicii Moldova* [19], unică în acest sens contra statutului nostru, la plângerea lui Serafim Urecheanu, atunci primar al mun. Chișinău, și a Vitaliei Pavlicenco, deputat și lider al unui partid politic de opoziție.

La 30 noiembrie 2004 și 3 martie 2007, președintele Republicii Moldova, la acea vreme - Vladimir Voronin, a participat la două emisiuni televizate organizate la două posturi TV private, din care unul cu acoperire națională. El a fost întrebat de jurnaliști referitor la aspecte de economie, justiție, relații externe și alegeri. Președintele a declarat, printre altele, că „domnul Urecheanu, în ultimii 10 ani de activitate în calitate de primar al Chișinăului, nu a făcut altceva decât să creeze un sistem puternic de corupție în stil mafiot”. În ceea ce o privește pe Vitalia Pavlicenco, Președintele a declarat că „toți au venit direct din KGB”.

Ambii reclamânți l-au acționat în justiție pe Președinte, solicitând dezmințirea declarațiilor contestate și compensarea prejudiciului moral. Reprezentantul președintelui a cerut respingerea acțiunilor pe motiv că declarațiile contestate sunt acoperite de imunitatea acestuia. La 11 ianuarie 2005, instanța a încetat procesul intentat la cererea primului reclamant pe motiv că președintele beneficiază de imunitate și nu poartă răspundere pentru opiniile exprimate în exercițiul mandatului. La 25 aprilie 2007, instanța a încetat procesul și pe marginea cererii reclamantei Pavlicenco, invocând aceleași motive.

Ambii reclamânți au contestat hotărârea primei instanțe, susținând că art. 81 alin. (2) al Constituției acordă imunitate Președintelui doar în ceea ce privește opiniile exprimate și nu a declarațiilor cu privire la fap-

te. În plus, ei au susținut că declarațiile contestate nu aveau legătură cu atribuțiile oficiale ale Președintelui și că prima instanță de judecată nu s-a pronunțat asupra acestui aspect. Totuși, chiar dacă Președintele s-a aflat în exercițiul atribuțiilor sale oficiale în timpul participării la acea emisiune, acuzațiile defăimătoare aduse la adresa lor nu pot fi considerate ca făcând parte din aceste atribuții. Curtea de Apel a respins apelurile celor doi apelanți și a menținut încheierea primei instanțe de judecată.

În fața forului contenciosului european, reclamânții Urecheanu și Pavlicenco s-au plâns de încălcarea art. 6 din Convenție sub aspectul accesului la un tribunal.

Stabilind raționamentul magistral, CtEDO a reiterat că practica de durată a statelor de a conferi varii grade de imunitate deputaților în parlament urmărește scopurile legitime de protejare a libertății cuvântului în parlament și de menținere a separației între puterea legislativă și cea judiciară. Diferite forme de imunitate parlamentară pot, într-adevăr, servi protejării democrației politice efective, care constituie un fundament al sistemului Convenției, în particular - pentru protejarea autonomiei legislativului și a opoziției parlamentare. CtEDO a notat, de asemenea, că domeniul dreptului parlamentar este cel care se ocupă de reglementarea imunității parlamentare, iar în acest domeniu statul beneficiază de o largă marjă de apreciere. Principiile generale aplicate în cazurile respective sunt relevante și în speța dată.

Curtea a considerat că instanțele de judecată naționale care sunt sesizate cu acțiuni în tragere la răspundere civilă a Președintelui pentru defăimare trebuie să aprecieze dacă declarațiile contestate au fost făcute în exercitarea mandatului. În prezenta cauză, nici prima instanță de judecată, nici a doua nu s-au expus asupra plângerilor reclamantilor și nici asupra chestiunii dacă Președintele și-a exprimat opinia în exercitarea mandatului, ci s-au referit doar la chestiuni sau evenimente legate de „viața publică”.

A fost observat că imunitatea acordată Președintelui este perpetuă și absolută. Astfel, reclamânții nu ar fi putut avea acces la justiție, chiar și după expirarea mandatului său. Mai mult, imunitatea împotriva acțiunilor în tragere la răspundere civilă pentru calomnie nu putea fi ridicată. Practica judiciară națională privind imunitatea de care se bucură șeful de stat arată că instanțele de judecată s-au bazat pe regula că imunitatea prezidențială acordă o protecție ermetică șefului statului și că este imposibil să clinești imunitatea de care beneficiază acesta împotriva tragerii la răspundere pentru calomnie. Guvernul nu a indicat existența unei alte practici judiciare în afara celei de mai sus, în care instanțele de judecată naționale au respins acțiunile îndreptate împotriva șefului statului în temeiul dispozițiilor relevante din Constituție. În niciuna din aceste

cauze aduse la cunoștința Curții, instanțele de judecată nu au încercat să stabilească dacă Președintele se afla în exercitarea mandatului atunci când a făcut declarațiile contestate sau dacă existau alte chestiuni de interes public sau personal care aveau legătură cu obiectul acțiunilor care ar fi justificat examinarea lor în fond.

Guvernul a menționat că reclamanții aveau posibilitatea, în calitate de politicieni, să difuzeze replica lor la acuzațiile Președintelui prin intermediul mass-media. CtEDO însă nu a fost convinsă că reclamanții aveau la dispoziție căi efective pentru combaterea acuzațiilor aduse la adresa lor de șeful statului în prime-time la un post TV cu acoperire națională, nici chiar de la tribuna parlamentului. Din motivele enunțate, Curtea a concluzionat că modul în care a fost aplicată în prezenta cauză regula privind imunitatea constituie o limitare disproporționată a dreptului de acces la justiție a reclamanților.

Esențial este faptul că concluzia respectivă a fost adoptată din nou cu o majoritate calificată de voturi (4/3), magistratul național, alături de alți doi colegi, formulând opinii disidente. Judecătorii respectivi au subliniat distincția netă între hotărârile judecătorești, care se pronunță pe marginea fondului, și încheierile, care se emit asupra chestiunilor incidente, cum a fost în prezenta cauză, când instanța de judecată a emis încheieri de încetare a procesului. S-a menționat, că având în vedere natura actelor judecătorești adoptate în cauzele reclamanților și circumstanțele specifice privind imunitatea unui șef de stat, una dintre principalele întrebări este măsura în care instanțele naționale, în motivarea actelor lor, au respectat cerințele unui proces echitabil, magistrații concluzionând că încheierile judecătorești relevante au îndeplinit cerințele testului de claritate cu privire la motivele corespunzătoare și, prin urmare, au fost adoptate în conformitate cu principiile unui proces echitabil.

Autorii opiniei disidente au scos în vizor neînțelegerea lor cu privire la faptul cum se poate afirma că instanțele naționale nu au făcut nici o referire la faptul dacă Președintele și-a exprimat opinia sa întru exercitarea mandatului său, atunci când faptul dat derivă în mod clar din actele acestora, prin menționarea prevederilor constituționale relevante, precum și acestea au statuat că Președintele Republicii Moldova se bucură de imunitate și nu poate fi considerat responsabil pentru opiniile exprimate în exercitarea mandatului său legitim.

Astfel, magistrații Șikuta, Pardalos și Grițco au conchis că, în ciuda criticilor exprimate în raport cu încheierile instanțelor naționale, nu există nici o sugestie că acestea ar fi fost arbitrare sau ar fi avut un oarecare neajuns, care le-ar fi determinat să devină contrare principiilor procedurale prevăzute de art. 6 din Convenție.

Imunitatea Președintelui de la acțiunile judiciare în Republica Moldova nu poate fi apreciată ca depășind marja de apreciere permisă statelor contractante, în circumstanțele specifice ale prezentei cauze, ingerința în dreptul reclamanților de acces la un tribunal nefiind disproporționată în raport cu scopurile legitime urmărite și, prin urmare, nu a existat o încălcare a art. 6 § 1 al Convenției.

Ca urmare a respectivei hotărâri a jurisdicției europene, în fața Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, la 25 iunie 2015, Vitalia Pavlicenco a înaintat cerere de revizuire împotriva deciziei Curții de Apel Chișinău din 14 iunie 2007, prin care a fost respins recursul declarat de către dânsa împotriva încheierii Judecătoriei Centru mun. Chișinău din 25 aprilie 2007, prin care procesul în cauza respectivă a fost încetat, invocând art. 449 lit. h) CPC (revizuirea se declară în cazul în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat, printr-o hotărâre a recunoscut o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale care poate fi remediată, cel puțin parțial, prin anularea hotărârii pronunțate de o instanță de judecată națională).

Prin încheierea Curții Supreme de Justiție din 30 septembrie 2015 [5] cererea de revizuire depusă de către Vitalia Pavlicenco a fost admisă, casate decizia instanței de apel și hotărârea primei instanțe, cauza fiind remisă spre rejudecare la Judecătoria Centru mun. Chișinău pentru examinarea pricinii *in fond*, în alt complet de judecată. La moment, cauza este în proces de examinare, neexistând o hotărâre definitivă.

Concluzii: Analizând abordarea principiului imunității de jurisdicție de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, precum și a anumitor implicații ale acestuia (imunitatea de executare, imunitatea șefului de stat) concluzionăm că judecătorii europeni, dezvoltând raționamentele magistrale relevante, pun în balanță respectivul principiu și drepturile fundamentale garantate de Convenția Europeană subiecților individuali. De regulă, forul european conchide asupra neîncălcării dreptului de acces la justiție, cel mai des deplâns ca fiind încălcat, sau a dreptului la proprietate, stabilind că acordarea imunității unui stat (de jurisdicție sau de executare) în cadrul proceselor judiciare inițiate în statul for este conformă standardelor convenționale și nu afectează însăși esența drepturilor pretinse încălcate, reprezentând o demonstrare juridică a bunelor relații politice între statele suverane în lumea contemporană.

De asemenea, adâncindu-ne în concluziile magistrale mai recente, putem vizualiza abordarea constantă a principiului în cauză, fiind dezvoltată o practică unitară pe acest segment, care evoluează în timp, or, ultimele abordări ale principiului imunității de jurisdicție, în contextul concedierii angajaților oficiilor consulare

și ambasadelor în statul for, denotă soluționarea unei anumite „ecuații” de proporționalitate între atribuțiile reale ale persoanei (care interferează sau nu cu interesele statului suveran) și recunoașterea statului în cauză a imunității procesuale de jurisdicție.

O atenție specială merită constatările Curții în spețele privind pretinsa tortură aplicată în afara limitelor teritoriale ale Consiliului Europei și acordarea imunității de jurisdicție la nivel național în cauzele în care compensarea pentru respectivele acte de tortură a fost solicitată, principalul for al contenciosului european - „bastionul drepturilor omului în Europa” - fiind destul de reticent să constate sau mai degrabă să contribuie la evoluția standardelor internaționale acceptate în ceea ce privește existența unei excepții de tortură față de doctrina imunității de stat, neexcluzând, totuși, o asemenea evoluție pe viitor.

Referințe bibliografice:

1. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.1298 din 24.07.1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr.54-55/502.
2. Convenția Europeană privind imunitatea statelor, deschisă spre semnare la Basel (Elveția) la 16 mai 1972. <https://www.csm1909.ro/ViewFile.ashx?guid=9807c6fb-d0a4-4f5a-8a98-b17507275ab3|InfoCSM> (vizitat 15.05.2018).
3. Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor, încheiată la Viena la 23 mai 1969, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului despre aderarea Republicii Moldova la convențiile internaționale, nr.1135 din la 04.08.1992. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1992, nr.008.
4. Convenția ONU cu privire la imunitățile de jurisdicție ale statelor și ale bunurilor acestora, adoptată la New York la 2 decembrie 2004. http://www.dsclx.ro/legislatie/2006/decembrie2006/mo2006_1008.htm#l438 (vizitat 15.05.2018).
5. Încheierea Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 30 septembrie 2015. Dosarul nr. 2rh-230/15. http://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=22457 (vizitat 15.05.2018).
6. McGregor L. State Immunity and Human Rights: Is There a Future after Germany v. Italy? In: *Journal of International Criminal Justice*, 2013, Vol. 11, p. 125-145.
7. Poalelungi M. ș.a. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului: Comentariu asupra hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului versus Republica Moldova*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2017. 576 p.
8. Speța *Al-Adsani c. Regatului Unit*, hotărârea din 21.11.2001. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59885> (vizitat 15.05.2018).
9. Speța CIJ *Imunitățile jurisdicționale ale statului (Germania contra Italiei, intervenient Grecia)*, hotărârea din 3 februarie 2012. <http://www.icj-cij.org/files/case-related/143/143-20120203-JUD-01-00-EN.pdf> (vizitat 15.05.2018).
10. Speța *Cornea c. Republicii Moldova*, hotărârea din 22.07.2014. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-145717> (vizitat 15.05.2018).
11. Speța *Cudak c. Lituaniei*, hotărârea din 23.03.2010. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-97879> (vizitat 15.05.2018).
12. Speța *Fogarty c. Regatului Unit*, hotărârea din 21.11.2001. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59886> (vizitat 15.05.2018).
13. Speța *Jones ș.a. c. Regatului Unit*, hotărârea din 14.01.2014. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-140005> (vizitat 15.05.2018).
14. Speța *Kalogeropoulou și alții c. Greciei și Germaniei*, decizia cu privire la admisibilitate din 12.12.2002. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-23539> (vizitat 15.05.2018).
15. Speța *McElhinney c. Irlandei*, hotărârea din 21.11.2001. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59887> (vizitat 15.05.2018).
16. Speța *Naku c. Lituaniei și Suediei*, hotărârea din 08.11.2017. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-168382> (vizitat 15.05.2018).
17. Speța *NML Capital Ltd c. Franței*, decizia cu privire la admisibilitate din 13.01.2015. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-151209> (vizitat 15.05.2018).
18. Speța *Sabeh El Leil c. Franței*, hotărârea din 29.06.2011. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-105378> (vizitat 15.05.2018).
19. Speța *Urechean și Pavlicenco c. Republicii Moldova*, hotărârea din 02.12.2014. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-148267> (vizitat 15.05.2018).

